

Útoky na komunismus, které jsou dnes hlavní nádivkou měšťáckých časopisů, nevynikaly nikdy šíří ducha ani povzneseným stanoviskem. Počet jejich rozšířil dr. Arne Novák v Lidových novinách, kde prudce zaútočil na můj článek o proletářském umění. Hned v nadpisu dopustil se jakési šikovnosti, neboť nazval můj článek manifestem. Jsem přesvědčen, že umění vybojuje si své postavení hlavně uměleckým dílem; referát svůj jsem konal a otiskl jedině proto, že jsem byl o to žádán. Arne Novák se diví, „že zvětšely dějinný materialismus je nám východiskem r. 1922“, tvrdí, že důsledky, které z něho vyvozujeme pro umění, přistřihují a omezují tvořivou volnost básníkovu ideově i látkově. Že náš nesnášenlivý fanatismus ukládá mu službu třídy, politickému programu a revoluční akci. Ač doporučuje nám být módnějšími co do filosofie, rozčiluje ho, že „programem chvíle“ omezujeme tvůrčí činnost básnickou.

„Zvětšely dějinný materialismus“, který dnes hýbe celým světem, který je základem nejvýznačnějších a mravně nejsilnějších skutečností člověka, je jistě nesrovnatelně životnější než fráze A. Novákovy a ostatních měšťáckých intelektuálů o tzv. „vnitřní svobodě umělcově“. Budete-li vidět zápas dvou lidí, z nichž jeden bojuje proti křivdě a je vám drahý pro své utrpení a statečnost, zatímco na druhém vidíte faleš, zbabělý úskok a koupěnou sílu — což nemusí vaše srdce v těch oka-

mžicích milovat prvního a stát při něm? Dle řeči A. Nováka ukázala by se tím vnitřní nesvoboda a závislost na programu chvíle. Básník pracující dle jeho receptu by v těch pohnutých okamžicích svoji „vnitřní svobodu“ dokázal tím, že by napsal idylickou sestinu s nadpisem třeba Měsíc nad řekou. A my dnes nevidíme zápas dvou lidí, vidíme zápas dvou světů, celý vesmír chvěje se pod jejich nárazy a naše srdce trne v úzkostech a zpívá v nadějích. Pravím: je slepý, kdo toho nevidí. Pravím: je bezcitný a ne „vnitřně svobodný“, kdo nepochopí, kam musí jej srdce postavit v této hodině. Na básnících je, aby našli velikost doby. Nám se zjevila zde a není jí jinde.

Arne Novák má právo nevidět a neslyšet. Získal si je svými kritikami o knihách nejmladších. Nemá však právo zkreslovat řečené a se zlou tendencí zatahovat můj článek na pole jen a jen politické. Komunismus je víc než politická strana, víc než Lidové noviny, víc než A. Novák se svými „nezávislými umělci“, víc než program chvíle. Programem chvíle naopak je: komunismus co možná nejvíc hanobit. Ponižující pro umění není třeba i sloužit člověku-bratru v boji a utrpení, ale ponižující službou je mlátit v kapitalistickém listě dle jeho programu slepě do všeho, co jen trochu cítiti komunismem.

V celém článku Novákově lze souhlasit s jedinou větou. A ta poráží celý jeho článek. Totiž: „Umění je ochotno sloužit jenom potud, pokud služba ideji či tendence zvyšuje a rozvíjí jeho mohutnost tvůrčí.“ Na nás ovšem, dle něho, se toto obecné pravidlo nevztahuje, protože naše idea je komunistická a tendence též. Arne Novák totiž, jak se zdá, patří k těm lidem, kteří při pouhém slově „komunismus“ ztrácejí hlavu. Kdyby dovedl zvážít obsah tohoto slova u nás, nevyvozoval by z toho pro umění důsledky tak bezútěšné.

Co pak se týče první mé knihy, klidně mu přiznám, že je to kniha měšťácká. Měl-li jsem opravdově se tehdy vyjádřit, nemohl jsem jinak. Do jaké míry bude druhá proletářská, také nemohu zaručit. Doufám, že mi dovolí alespoň o to usilovat.

V Národních listech věnoval nám p. Scheinpflug také pozornost. K jeho článku, který je klidnější, ale zato mlhavější, lze

po předeslaném připojit málo. Netvrdil jsem nikde ve svém referátě, že zásady třídnosti, tendence a optimismu jsou naše vynálezy. Naopak, poukazoval jsem, že vždy nebo velmi často umění prostupovaly. Zásada tendenčnosti není nová, ale určitá tendence je nová; optimismus není nový, ale nové je, z čeho roste, jaký je a k čemu směřuje; třídní umění není nového; nová je však třída, která umění napojuje svou krví. Že si umění třídní, proletářské a komunistické nedovede dobře představit, je věcí jeho obrazivosti a našich schopností.

Nakonec radí nám p. Scheinpflug jediný prostředek, jímž prý může umění pracovat k uskutečnění komunistického plánu, totiž: mravní povznesení lidu. Zde zase se setkáváme se starým měšťáckým bludem: se spasitelskou, učitelskou a pastýřskou pózou „inteligenta“ nad zástupy. Byli mnozí a já byl mezi nimi, kteří jsme si to kdysi tak představovali. Ale brzy jsme poznali, že ne lid od nás, ale my od lidu dříve se musíme učit. Najdeme-li kde prostotu a sílu v mravnosti, lásce a touze, tak najdeme ji jedině zde: ovšem musí přijít člověk k člověku — při řečnění z katedry poznáme jen vlastní moudrost. Mravního povznesení, myslím, bylo by více třeba právě na opačné straně. A nejvíce tam, kde volají po „mravném povznesení lidu“ rozumějí jím: služebnickou poslušnost.

(Var I, str. 355–357, 1. 5. 1922)

Anketa Mostu

Dožádali jsme řadu osobností literární a kritické obce o zodpovězení těchto otázek:

1. Jaké otázky pokládáte dnes za nejnaléhavější pro umělecké tvoření? Jak je řešit?

2. Co soudíte o snahách naší nejmladší literární generace, jak se projevují jejím dílem? Jakým úkolům mají dostát generace starší? Je nutno, aby poměr staré a mladé generace byl bojovný nebo družně spolupracovníký?

3. „Nové umění je nám uměním třídním, proletářským a komunistickým.“ (Jiří Wolker v 9. čísle Varu z 1. dubna 1922.) Co soudíte o této tendenci?

Anketa měla mimořádný ohlas ve veřejnosti i v žurnalistice. Účast na ní je taková, že řadu odpovědí došlých nám po uzávěrce listu musili jsme odložit do příštího čísla, kde přineseme i redakční resumé. Věříme ovšem, že tím zájem o umění, literaturu především, nebude vyčerpán a zejména denní tisk věnuje jim stálou a pečlivou pozornost.

Viktor Dyk

Pane redaktore, ježto tak houževnatě, s vytrvalostí lepší věci hodnou na mne útočíte, řeknu aspoň několik slov. Ježto každá mladá generace myslila, že jí začíná svět, právě tak